

Det er mig en Fornoielse herved, efter Anmodning af den driftige og tænkende Agerbruger Niels Hede, at kunne bevidne, at nærværende Indberetning aldeles er overeensstemmende med Sandhed.

Søndberg Præstegaard, 1847, den 27 Decbr.

allerærbødigst

Thorning Christensen.

[Huusmand Niels Jensen Hede tilkjendtes det 5te Bæger].

Ny Udfkiftning, Hoveriets Ophævelse m. m., under Stamhuset Bidstrup.

S Efteraaret 1842 overtog jeg, efter min Faders Død, Stamhuset Bidstrup (i Randers Amt).

Dette bestod af Hovedgaarden, 3 Vandmøller, 85 Gaarde og 52 Huse, hvoraf 50 Gaarde forrettede fuldt Hoverie, 5 Gaarde Høbjergning og Skovning; de øvrige Gaarde forrette kun nogle Reiser. Af Husene præsteres kun Gangdage af nogle af de nærmeste.

Baade med Hovedgaarden og Godsset var i en lang Aarrække ingen Forandringer eller Forbedringer foretagne. Hovedgaarden blev alene drevet ved Hove-
rie, 60 Plove, der udrededes af 50 Gaarde. Skovene paa Gaardens Grund vare conserverede, men paa Gods-
set vare Skovene efterhaanden næsten tilintetgjorte. Byerne vare udfkiftede i det forrige Aarhundrede og

kun mangelfuldt, da ingen Udflytninger vare skete. Skovene vare inddeelte i Lodder til hver Fæstegaard til Græsning, men Fæsterne dyrkede de aabne Pletter, der forstorredes, da Stormene efterhaanden borttoge Træerne i de aabne, ufredede Skove. Saaledes faldt i Stormen d. 11 Marts 1822 paa et Sted omtrent 800 Favne Træ.

Bed min Tiltrædelse af Stamhuset var det strax min Bestemmelse at conservere og forbedre de Skove paa Godsset, der endnu nogenledes egnede sig dertil, men da Fæsterne havde Græsningen og endog Møsejord i Skovene, kunde det ikke skee strax uden at foretage en almindelig Udfistning, som jeg fandt det rigtigst at foretage ikke alene for Skovenes, men ogsaa for Fæstegaardenes Skyld, da en stor Deel af disse havde deres Møsejorder paa 4 à 5 Steder, foruden Eng og Tørvejord. Skjøndt dette ikke kunde skee uden store Beføstninger og jeg desuden havde store Udgifter til Gaardens Besætning og til Reparation af Bygningerne, der vare meget forfaldne, besluttede jeg dog strax at lade foretage ny Udfistning af de Byer, paa hvis Marker der vare Levninger af Skov, for strax at kunne begynde disses Fredning og Beplantning. De Byer, som fornemlig i saa Henseende kom i Betragtning, ogsaa med Hensyn til den flette Fordeling af Markerne, vare Granslev og Skjød.

Efterat jeg var bleven enig med alle Fæsterne om denne nye Udfistning, antog jeg i 1843 en Landinspекteur til denne Forretning og som næste Aar fuldendte Udfistningen af disse 2 Byer. Granslev Bye bestod

af 18 Gaarde og 13 Huse, Skjød Bye af 13 Gaarde og 8 Huse. Af Granslev Bye blev i 1845 udslyttet 7 Gaarde og i 1844 af Skjød Bye 4 Gaarde. Senere er udslyttet af Granslev 4 Huse og af Skjød 4 Huse og en Gaard eller Voelssted, som udslyttes i Aar.

Alle Gaardene have nu faaet deres Agerjord samlet paa eet Sted med Undtagelse af, at nogle have faaet hver desuden en Sandlod af saa ringe Bonitet, at disse Lodder samlede ikke kunde tillægges en enkelt Gaard.

Husene bleve tillagte mere Jord; desuden oprettet 2 nye Huse i Granslev med noget Jordtillæg og 3 med blot en Have; i Skjød et Huus med en god Jordlod, et Huus med en mindre Lod og 3 uden Jord. Gaardene i hver Bye bleve gjorte lige i Hartorn og ligeledes de fleste af Husene, hvilket var Fæsterne magtpaaliggende.

Hvad der fandtes tjenlig til Skovopelsning blev ved Udskiftningen fraskilt, hvilket tillige samtidig, efter Overenskomst med Fæsterne, blev foretaget med Skovlodderne til 2 ældre Udslyttergaarde af Granslev og Gaardene i Bægaard, hvilke Skovlodder stødte sammen med en Deel af den fraskilte Skovjord paa Granslev Mark, hvorved jeg erholdt en Strækning af omtrent 100 Tdr. Land samlet indtaget til Fredskov og som paa den ene Side støder umiddelbar til Hovedgaardens Grund og for det meste bestaaer af udyrkelige Bakker, der kun ere tjenlige til Skov.

I 1846 har jeg ligeledes foretaget ny Udskiftning af Knudstrup By i Granslev Sogn, med 4 Gaarde, hvoraf

een blev udslyttet f. A. og ved hvilken Udskiftning jeg ligeledes har erholdt omtrent 23 Tdr. Land Skov umiddelbar langs med en af Hovedgaardens Skove. Samtidig blev efter Overenskomst med Fæsterne foretaget Adskillelse af Skovlodderne til 2 større Gaarde, Torrup i Skjød Sogn, forsaavidt disse Lodder endnu kunde anvendes til Fredskov, hvorved conserveres omtrent 67 Tdr. Land Skov.

Endnu venter jeg at kunne komme overeens med Fæsterne i Sveistrup i Lyngaae Sogn, om at erholde en Deel af deres Skovlodder, der paa en anden Side ligeledes grændse til een af Hovedgaardens Skove, og jeg har da den større Deel af de paa Godsset oprettede Fredskove samlede omkring Hovedgaardens Grund paa 3 Sider af samme. Det hele Areal, jeg saaledes fra Bøndergodsset allerede har indtaget til Fredskov, er omtrent 273 Tdr. Land, som for største Delen allerede er indhegnet og for en Deel beplantet, ligesom og Bøgeværter ved Selvbesaaening er fremmet ved Skovenes Indhegning. Jeg lod strax anlægge 2 store Træskoler og er nu forsynet med Overflødighed af Naaletræplanter og en Deel Egeplanter til Skovenes Bepantning, men denne bliver mod mit Ønske noget tilbage paa Grund af Mangel paa fornødne Arbeidere.

Fra disse Træskoler ville ogsaa blive leverede Planter til Udslytterne, der ere paalagte at indhegne og beplante hver 2 Skpr. Land ved deres Gaarde.

Skjøndt den foretagne Udskiftning af Bymarkerne er til Fæsternes store Gavn, vare de fleste dog i Begyndelsen misfornøiede, men efterat de have havt de

nye Lodder i Brug i nogle Aar, have de nu indseet Gavnligheden af den foretagne Udfgiftning og ere nu vel tilfredse. De have ogsaa i de sidste 2 Aar avlet saa godt, at alle Gaardene, endog Udslytterne, have havt Kornstakke, da Husene ikke kunde rumme Kornavlet.

Jeg har ogsaa den Fornøielse at see, at Agerbruget derved er gaaet fremad og Mergling meget tiltaget, ligesom flere af Fæsterne lade deres Marker ordentlig inddele og endog have ladet gjøre Kort over dem.

Foruden Udfgiftningen har til Agerbrugets Fremme ogsaa bidraget, at jeg under 18 Juli 1845 oprettede Forening med Fæsterne om Hovoriets Ophævelse fra 1 Mai 1846 mod et meget billigt Bederlag, 21 Rbd. af en Halvgaard og 42 Rbd. af en Heelgaard, som den Gang allerede var for lavt og end mere er det nu, da Folkelønnen er steget saa høit. Herved kan tilige komme i Betragtning, at Landgilden af Godsset er meget ringe. Af 552 Tdr. Hartkorn udgjør Landgilden kun omtrent = 1400 Rbd., som efter Erectio- nen ikke maatte forhøies; men paa Grund af at de i den Anledning foreskrevne Former ikke vare iagttagne, før det nu af mig er foranstaltet, ansøgte og erholdt jeg Kongelig Tilladelse til at forhøie Landgilden efter Forholdet mellem Courant og Rigsbankpenge med $\frac{2}{3}$ Dele, hvorved Landgilden dog endnu kun bliver meget lav, især for de Gaarde, som ingen Hovoriafgift have at svare. Men da de fleste Fæstere ere unge Mænd, kan jeg ikke vente, at Landgilden ved denne Forandring vil stige synderligt i min Besiddelsestid.

Jeg kan saaledes ikke heller vente mange Indfæstninger, saa at den forsøgede Indtægt, jeg kan forvente af de paa ny udstiftede Byer, ikke kan erstatte mig mine Udgifter ved de foretagne Forbedringer paa Godset, men jeg har ogsaa alene foretaget disse af Interessse for Sagen og til Stamhusets fremtidige Gavn.

For endmere hos Fæsterne at frembringe Interessse for deres Agerbrugs og Kreaturavls Fremme, fik jeg Stamhuset indlemmet i den tidligere bestaaende landoekonomiske Forening for Grevskabet Frysenborg, hvortil jeg nu bidrager 30 à 40 Rbd. aarlig, og en Deel af Godsets Fæstere ere indtraadte som Medlemmer af Foreningen. Det er mig en stor Glæde at bemærke, at derved er bevirket Fremgang i Agerbruget hos en Deel af Fæsterne.

Endelig har jeg ogsaa søgt at virke for Fæsternes intellektuelle Dannelsse, idet jeg fra 1 Januar 1847 aabnede en Læseforening i Granslev for alle Godsets Beboere, mod et lille aarligt Bidrag. Bibliotheket bestaaer for Niebliffet af 250 Bind af de bedste danske Værker af religiøs, historisk og landoekonomisk Indhold, som jeg vedbliver at supplere med nye udfomne, dertil tjenlige Skrifter. Bibliotheket bliver meget benyttet og har bevirket Læselystens Tiltagen*).

Fornævnte Udstiftninger og de foretagne Udflytninger have kostet mig i Penge omtrent 4,300 Rbd., Egetømmer 8,500 Al. og 82,000 Muursteen; desuden har jeg leveret Udflytterne 28,000 Muursteen for halv Betaling og gratis leveret en stor Deel Espe- og andre Træer til Bjælker og Spændtræer.

Skovenes Indbegning og Beplantning vil koste mig betydeligt, men som igjen erstattes ved Salget af Træer udenfor Skovlinien og de enkelte i Fredskovene staaende bestadigede Træer.

Uden at være i Besiddelse af Formue, har jeg udredet disse Beføstninger samtidig med at jeg har maattet foretage betydelige Reparationer og nødvendige Forandringer ved Hovedgaardens Bygninger og, af

*) Til dette Laanebibliothek har Landhuusholdningselskabet skjenket endeel Bøger. udg.